

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО

ФАКУЛЬТЕТ ПРАВА, ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ І
МЕНЕДЖМЕНТУ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Державне та регіональне управління»

на тему: «Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади»

Студентки(-та) 3 курсу, групи ЗАПУА
спеціальності 281 «Публічне управління
та адміністрування»

Пшук Руслан Іванович

Керівник: д. держ. упр., проф. **Лазор О. Д.**
Національна
шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінк ECTS _____

Члени комісії:

_____ (_____)

Підпис Прізвище та ініціали

_____ (_____)

Підпис Прізвище та ініціали

_____ (_____)

Підпис Прізвище та ініціали

Вінниця-2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ.....	6
1.1. Поняття, правова природа та місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади.....	6
1.2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України.....	9
РОЗДІЛ 2. ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ.....	13
2.1. Основні повноваження Кабінету Міністрів України.....	13
2.2. Структура, порядок формування та організація роботи Кабінету Міністрів України.....	16
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ.....	19
3.1. Актуальні проблеми функціонування Кабінету Міністрів України..	19
3.2. Напрями вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України...	21
ВИСНОВКИ.....	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	27

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Кабінет Міністрів України як вищий орган виконавчої влади відіграє ключову роль у забезпеченні функціонування держави, реалізації конституційних норм та проведенні державної політики в усіх сферах суспільного життя. В умовах євроінтеграційного курсу України, тривалого збройного конфлікту та необхідності повоєнного відновлення роль уряду як центрального інституту виконавчої влади набуває особливого значення, адже саме від дієздатності та організаційної злагодженості виконавчої влади залежить здатність держави своєчасно реагувати на виклики воєнного та повоєнного часу, забезпечувати безперервність державного управління та координувати зусилля всіх органів публічної влади в інтересах суспільства. Ефективне функціонування Кабінету Міністрів є необхідною умовою стабільності державного управління, успішного проведення реформ та забезпечення конституційних прав і свобод громадян, а тому дослідження правових засад його організації та діяльності набуває не лише теоретичного, але й практичного значення.

Процес євроінтеграції, що передбачає приведення системи публічного управління у відповідність до стандартів Європейського Союзу, ставить перед урядом принципово нові вимоги щодо якості нормотворчої діяльності, прозорості прийняття рішень та ефективності координації між органами виконавчої влади. Водночас практика функціонування уряду свідчить про наявність системних проблем – інституційного, організаційного та правового характеру, – що негативно позначаються на якості державного управління та потребують комплексного правового аналізу й вироблення обґрунтованих підходів до їх подолання, що і зумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Стан дослідження теми. Проблематика конституційно-правового статусу та діяльності Кабінету Міністрів України привертала увагу багатьох вітчизняних дослідників. Загальнотеоретичні засади організації виконавчої

влади досліджували В. Авер'янов, О. Скакун та Л. Наливайко. Питання конституційно-правового статусу уряду висвітлювали О. Совгіря, М. Марчук та О. Бакумов. Окремі аспекти повноважень та організації діяльності Кабінету Міністрів розглядали С. Осауленко, І. Берназюк, О. Томкіна та М. Глагович. Проблеми реформування публічного управління та євроінтеграційного розвитку аналізували О. Копиленко, С. Гайду, М. Чалабієва та М. Ярмистий. Незважаючи на значний масив досліджень, окремі аспекти діяльності Кабінету Міністрів в умовах сучасних викликів залишаються недостатньо вивченими та потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі правових засад організації та діяльності Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади, виявленні актуальних проблем його функціонування та визначенні напрямів їх вирішення.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі **завдання**:

1. з'ясувати поняття, правову природу та місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади;
2. розкрити конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України;
3. охарактеризувати основні повноваження Кабінету Міністрів України;
4. дослідити структуру, порядок формування та організацію роботи Кабінету Міністрів України;
5. виявити актуальні проблеми функціонування Кабінету Міністрів України;
6. визначити напрями вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у процесі організації та діяльності Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади.

Предметом дослідження є сукупність конституційних та законодавчих норм, що регулюють статус, повноваження та порядок діяльності Кабінету Міністрів України.

Методи дослідження. У роботі використовуються такі методи:

- формально-юридичний метод – для аналізу конституційних та законодавчих норм, що регулюють діяльність Кабінету Міністрів;
- системно-структурний метод – для дослідження місця уряду в системі органів державної влади та його внутрішньої організації;
- порівняльно-правовий метод – для зіставлення різних підходів до правового регулювання діяльності урядових інститутів;
- аналітичний метод – для виявлення проблем функціонування Кабінету Міністрів та обґрунтування напрямів їх вирішення;
- синтез та узагальнення – для формулювання висновків за результатами дослідження.

Структура роботи. Курсова робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків і списку використаних джерел (25 найменувань). Загальний обсяг роботи – 29 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

1.1. Поняття, правова природа та місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади

Кабінет Міністрів України є центральним інститутом виконавчої влади, який забезпечує реалізацію державної політики у найрізноманітніших сферах суспільного життя. Розуміння його правової природи, місця в системі органів державної влади та функціонального призначення є необхідною передумовою для комплексного дослідження механізму державного управління в Україні. Виконавча влада як самостійна гілка державної влади має власну інституційну структуру, на чолі якої стоїть саме Кабінет Міністрів, що визначає його особливу роль у державному механізмі та обумовлює потребу у ґрунтовному аналізі його правової природи.

Поняття Кабінету Міністрів України охоплює сукупність конституційно закріплених ознак, які характеризують його як колегіальний орган виконавчої влади загальної компетенції, що діє на постійній основі та несе відповідальність перед Верховною Радою України і Президентом України. Колегіальність як принцип організації діяльності Кабінету Міністрів означає, що всі найважливіші рішення приймаються не одноосібно, а шляхом колективного обговорення та голосування на засіданнях уряду. Це принципово відрізняє Кабінет Міністрів від більшості інших органів виконавчої влади, які побудовані на засадах єдиноначальності. Загальна компетенція, у свою чергу, свідчить про те, що уряд не обмежений якоюсь однією сферою державного управління, а здійснює керівництво практично всіма галузями соціально-економічного, культурного та адміністративно-політичного життя країни [1, с. 287].

Правова природа Кабінету Міністрів України визначається через його подвійну характеристику: з одного боку, він є органом державної влади,

наділеним владними повноваженнями та правом видавати загальнообов'язкові нормативно-правові акти, а з іншого – виступає суб'єктом публічного управління, покликаним забезпечувати реалізацію законів та інших нормативних актів у практичній площині. Така дуалістична природа урядового інституту відображає загальну логіку побудови системи державної влади в умовах парламентсько-президентської республіки, де виконавча влада є водночас самостійною і підзвітною іншим гілкам влади. Кабінет Міністрів як вищий орган у системі органів виконавчої влади спрямовує та координує роботу міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, забезпечуючи єдність державної політики [2].

Місце Кабінету Міністрів України в системі органів державної влади визначається насамперед конституційними положеннями, які закріплюють принцип поділу влади на законодавчу, виконавчу та судову. Відповідно до цього принципу кожна гілка влади має власну сферу компетенції та систему органів, що її реалізують. Виконавча влада в Україні є організаційно відокремленою від законодавчої та судової, хоча між ними існують численні механізми взаємодії та взаємоконтролю. У цій системі Кабінет Міністрів займає верхівкове становище, виступаючи єдиним вищим органом виконавчої влади, якому підпорядковані всі інші органи виконавчої влади в Україні. Ця позиція визначає не лише його повноваження щодо нижчих органів, але й характер його відносин із Президентом України та Верховною Радою України [3, с. 98].

Відносини між Кабінетом Міністрів та Президентом України є одним із ключових аспектів розуміння його місця в державному механізмі. Президент України, будучи главою держави, не входить до жодної з трьох класичних гілок влади, проте має суттєвий вплив на формування та діяльність уряду. Зокрема, він вносить подання до Верховної Ради про призначення Прем'єр-міністра України, призначає та звільняє членів Кабінету Міністрів за поданням Прем'єр-міністра, а також має право скасовувати акти Кабінету Міністрів. Такий характер відносин свідчить про те, що Кабінет Міністрів,

попри свою самостійність як вищого органу виконавчої влади, перебуває під значним впливом президентського інституту, що є характерною рисою змішаних республік із президентсько-парламентськими або парламентсько-президентськими формами правління. Саме тому у конституційно-правовій доктрині нерідко говорять про так звану «бікефальну» або «двоголову» виконавчу владу в Україні, де поряд з урядом значну роль відіграє Президент [4, с. 108].

Розглядаючи Кабінет Міністрів у контексті загальної системи органів державної влади, необхідно звернути увагу на його взаємовідносини з Верховною Радою України. Парламент як єдиний орган законодавчої влади в Україні визначає правові рамки діяльності уряду, приймаючи закони, на виконання яких Кабінет Міністрів видає підзаконні нормативно-правові акти. Водночас парламент здійснює парламентський контроль за діяльністю уряду, реалізуючи функцію стримувань і противаг у системі поділу влади. Верховна Рада має право висловлювати недовіру Кабінету Міністрів, що тягне за собою його відставку. Такий механізм підзвітності уряду парламенту є важливою гарантією демократичного характеру державного управління та відповідальності виконавчої влади перед представницьким органом народу. Відтак у системі органів державної влади Кабінет Міністрів посідає місце, визначене балансом між його самостійністю як вищого органу виконавчої влади та підконтрольністю парламенту й Президенту.

Важливою характеристикою Кабінету Міністрів як органу державної влади є його постійний характер діяльності. На відміну від парламенту, який працює у сесійному режимі, уряд функціонує безперервно, забезпечуючи щоденне здійснення виконавчої влади. Ця безперервність є необхідною умовою нормального функціонування держави, оскільки виконавча влада пов'язана із задоволенням поточних потреб суспільства, управлінням державними ресурсами, забезпеченням правопорядку та реалізацією соціальних функцій держави. Постійний характер діяльності уряду визначає і особливості його організаційної структури, яка передбачає наявність

розгалуженого апарату – Секретаріату Кабінету Міністрів України, що забезпечує організаційно-аналітичний супровід роботи уряду та координацію між різними міністерствами і відомствами.

Таким чином, Кабінет Міністрів України є складним конституційно-правовим інститутом, правова природа якого визначається поєднанням ознак вищого органу виконавчої влади, колегіального органу загальної компетенції та суб'єкта публічного управління. Його місце в системі органів державної влади детерміноване принципом поділу влади, конституційними нормами про взаємовідносини між гілками влади та особливостями змішаної республіканської форми правління, що існує в Україні. Розуміння цих базових характеристик є фундаментом для подальшого дослідження конституційно-правового статусу та повноважень Кабінету Міністрів України.

1.2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України

Конституційно-правовий статус будь-якого органу державної влади є комплексною правовою категорією, яка охоплює сукупність закріплених у праві характеристик, що визначають його місце в державному механізмі, обсяг повноважень, порядок формування та відповідальності. Стосовно Кабінету Міністрів України ця категорія набуває особливого значення, оскільки уряд як вищий орган виконавчої влади функціонує в умовах складної системи конституційних взаємовідносин між різними інститутами державної влади. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів формується насамперед на підставі норм Конституції України, якою встановлюються основоположні засади організації та діяльності уряду, а також Закону України «Про Кабінет Міністрів України», який деталізує конституційні положення та регулює процедурні аспекти урядової діяльності.

Конституція України 1996 року закріплює базові положення щодо статусу Кабінету Міністрів у Розділі VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади». Відповідно до статті 113 Конституції України, Кабінет Міністрів є вищим органом у системі органів виконавчої влади та відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією. Ця норма є визначальною для розуміння правового положення уряду, оскільки вона одночасно стверджує його верховенство у системі виконавчої влади та встановлює межі його підзвітності та підконтрольності іншим органам державної влади. Подвійний характер підпорядкування – Президенту і Верховній Раді – відображає особливості українського конституційного устрою, в якому виконавча влада є об'єктом впливу як з боку глави держави, так і з боку парламенту [5].

Структурними елементами конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів є: нормативно закріплене найменування та вид органу; його місце в системі органів державної влади; порядок формування та припинення повноважень; склад та внутрішня організація; компетенція, яка включає предмет відання та владні повноваження; форми та методи діяльності; відповідальність перед іншими органами державної влади. Кожен із цих елементів знаходить своє відображення у конституційних та законодавчих нормах і в сукупності утворює цілісну правову конструкцію, що визначає правове становище уряду. Особливістю конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів є те, що він формується не лише безпосередніми нормами, присвяченими уряду, але й нормами, що регулюють відносини Кабінету Міністрів з іншими органами державної влади [6, с. 134].

Порядок формування Кабінету Міністрів є важливою складовою його конституційно-правового статусу, оскільки спосіб утворення органу впливає на характер його повноважень та відповідальності. Відповідно до конституційних положень, Прем'єр-міністр України призначається Верховною Радою України за поданням Президента України. Інші члени

Кабінету Міністрів – Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри та міністри – призначаються Верховною Радою за поданням Прем'єр-міністра. Така процедура формування уряду засвідчує його зв'язок із парламентською більшістю та визначає характер його відповідальності. Коаліція депутатських фракцій у Верховній Раді формує Кабінет Міністрів і тим самим бере на себе відповідальність за проведену урядом політику. Це є ключовою ознакою парламентарного елементу в конституційному устрої України, незважаючи на значну роль Президента у формуванні виконавчої влади [7, с. 312].

Строк повноважень Кабінету Міністрів пов'язаний з формуванням нового скликання Верховної Ради України – Кабінет Міністрів складає повноваження перед новообраною Верховною Радою. Крім того, підставами для відставки уряду є прийняття Верховною Радою резолюції недовіри, відставка або смерть Прем'єр-міністра. Ці положення підкреслюють підзвітний характер уряду та забезпечують механізм демократичного контролю над виконавчою владою. Водночас конституційне законодавство передбачає певні процедурні обмеження щодо висловлення недовіри уряду, зокрема заборону розгляду питання про відповідальність уряду протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів. Такі обмеження спрямовані на забезпечення стабільності уряду та недопущення зловживань механізмом парламентського контролю [8, с. 35].

Компетенція Кабінету Міністрів як елемент його конституційно-правового статусу охоплює широке коло питань державного управління. Конституція України визначає загальні напрями компетенції уряду, тоді як Закон України «Про Кабінет Міністрів України» деталізує конкретні повноваження у різних сферах. Загальна компетенція уряду охоплює забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України, здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави, виконання Конституції та законів України, актів Президента України, організацію та забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної справи тощо. Важливою ознакою компетенції Кабінету Міністрів є її

похідний характер – уряд реалізує виконавчу владу в межах, визначених Конституцією та законами, не виходячи за їх рамки. Такий підхід є гарантією верховенства права та законності у діяльності органів виконавчої влади.

Форми діяльності Кабінету Міністрів також є елементом його конституційно-правового статусу. Уряд реалізує свої повноваження шляхом прийняття постанов і розпоряджень, які є обов'язковими до виконання. Постанови Кабінету Міністрів є нормативно-правовими актами, що встановлюють загальні правила поведінки, тоді як розпорядження, як правило, мають індивідуальний або оперативний характер. Крім того, Кабінет Міністрів здійснює свої функції через засідання, на яких колегіально розглядаються та вирішуються питання державного управління. Регулярність засідань та колегіальний порядок прийняття рішень є важливими процедурними гарантіями законності та обґрунтованості урядових рішень, що суттєво впливає на якість державного управління загалом.

Отже, конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України є комплексною правовою категорією, що відображає його становище як вищого органу виконавчої влади з широкою загальною компетенцією, особливим порядком формування та складною системою підзвітності й відповідальності перед іншими органами державної влади. Його зміст визначається сукупністю конституційних та законодавчих норм, які в цілому формують правову основу діяльності уряду та визначають його роль у механізмі здійснення державної влади в Україні.

РОЗДІЛ 2. ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

2.1. Основні повноваження Кабінету Міністрів України

Повноваження Кабінету Міністрів України є ключовою характеристикою його як органу державної влади, оскільки саме через реалізацію повноважень уряд здійснює виконавчу владу та забезпечує втілення державної політики у різних сферах суспільного життя. Повноваження Кабінету Міністрів являють собою сукупність прав та обов'язків, наданих уряду конституційними та законодавчими нормами для здійснення покладених на нього функцій. Їх обсяг і зміст відображають природу уряду як вищого органу виконавчої влади загальної компетенції та визначають фактичний вплив Кабінету Міністрів на всі сфери державного управління. Повноваження уряду є не лише юридичними категоріями, але й реальними інструментами управлінського впливу на суспільні відносини.

Систему повноважень Кабінету Міністрів України визначено насамперед Законом України «Про Кабінет Міністрів України», який є основним законодавчим актом, що регулює організацію та діяльність уряду. Відповідно до цього Закону, повноваження Кабінету Міністрів класифікуються за сферами державного управління: у сфері економіки, фінансів та оподаткування; у соціальній сфері та охороні здоров'я; у сфері науки, освіти та культури; у сфері охорони навколишнього природного середовища; у сфері забезпечення правопорядку та національної безпеки; у сфері зовнішньої політики та міжнародних відносин. Така галузева класифікація повноважень дозволяє чітко визначити предмет відання уряду у

кожній конкретній сфері та уникати дублювання функцій між різними органами державної влади [9].

У сфері економічного управління повноваження Кабінету Міністрів є особливо широкими, що зумовлено роллю держави як регулятора економічних відносин. Уряд забезпечує проведення державної економічної політики, здійснює управління об'єктами державної власності відповідно до закону, розробляє і здійснює загальнодержавні програми економічного розвитку, забезпечує рівні умови розвитку всіх форм власності. Важливим повноваженням у цій сфері є розробка проекту Закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання затвердженого бюджету. Бюджетні повноваження уряду мають особливе значення, оскільки саме через механізм бюджетного фінансування Кабінет Міністрів реалізує пріоритети державної політики та забезпечує функціонування всього державного апарату. Виконання бюджету потребує від уряду не лише адміністративних зусиль, але й постійного моніторингу макроекономічної ситуації та оперативного реагування на виклики економічної кон'юнктури [10, с. 92].

У соціальній сфері Кабінет Міністрів реалізує повноваження, пов'язані із забезпеченням соціального захисту населення, розвитком систем освіти, охорони здоров'я, культури та соціального забезпечення. Уряд розробляє та виконує загальнодержавні соціальні програми, встановлює прожитковий мінімум і мінімальну заробітну плату у порядку, визначеному законом, забезпечує функціонування соціальної інфраструктури. Соціальні повноваження уряду мають особливу суспільну вагу, оскільки безпосередньо пов'язані з реалізацією конституційних прав громадян на соціальний захист, охорону здоров'я, освіту та достатній життєвий рівень. Ефективність реалізації цих повноважень значною мірою визначає рівень суспільної довіри до держави та легітимності органів державної влади. Особливого значення соціальні повноваження уряду набувають в умовах збройного конфлікту та

необхідності підтримки внутрішньо переміщених осіб та населення, постраждалого від воєнних дій [11, с. 202].

Повноваження Кабінету Міністрів у сфері нормотворчої діяльності є одними із найважливіших з точки зору правового регулювання суспільних відносин. Уряд видає постанови та розпорядження на виконання Конституції, законів України, указів Президента, що є формою підзаконної нормотворчості. Крім того, Кабінет Міністрів має право законодавчої ініціативи – він може вносити до Верховної Ради проекти законів, що дозволяє уряду активно впливати на формування законодавства у сферах, що стосуються виконавчої влади. Ця функція є важливою з огляду на те, що саме уряд, на відміну від парламенту, має безпосередній доступ до інформації про реальний стан справ у різних галузях державного управління та може найбільш адекватно формулювати законодавчі потреби [12, с. 142].

Координаційні повноваження Кабінету Міністрів забезпечують узгоджену діяльність усіх органів виконавчої влади. Уряд спрямовує та координує роботу міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, скасовує їх акти, що суперечать законодавству або актам Кабінету Міністрів. Такі координаційні повноваження є необхідною умовою єдності виконавчої влади та забезпечення її ефективного функціонування як цілісної системи. Відсутність дієвого координаційного механізму могла б призвести до розузгодженості дій окремих органів виконавчої влади, дублювання їхніх функцій, а також суперечностей у реалізації державної політики у різних галузях. Тому координаційна функція уряду є необхідним елементом системного управління державою та однією із ключових умов його дієздатності.

Таким чином, повноваження Кабінету Міністрів України охоплюють усі ключові сфери державного управління та забезпечують здатність уряду ефективно реалізовувати виконавчу владу. Галузева різноманітність повноважень відображає загальну компетенцію уряду як вищого органу виконавчої влади, а їх нормативна закріпленість у Конституції та

спеціальному законодавстві забезпечує правову визначеність діяльності Кабінету Міністрів у відносинах з іншими органами державної влади та суспільством.

2.2. Структура, порядок формування та організація роботи Кабінету Міністрів України

Структура Кабінету Міністрів України, порядок його формування та організація роботи є важливими аспектами інституційного устрою виконавчої влади в Україні. Від того, як організований уряд, залежить не лише ефективність його діяльності, але й характер взаємодії між окремими членами Кабінету Міністрів, якість розробки та реалізації державної політики, а також ступінь відповідальності за ухвалені рішення. Організаційна будова уряду відображає як конституційні вимоги до його складу, так і практичні потреби управлінської діяльності, а тому підлягає регулярному вдосконаленню відповідно до змінюваних умов державного управління та суспільних потреб.

Відповідно до законодавства України, Кабінет Міністрів складається з Прем'єр-міністра України, Першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів та міністрів. Прем'єр-міністр очолює уряд, керує його роботою та несе персональну відповідальність перед Верховною Радою і Президентом за діяльність Кабінету Міністрів. Перший віце-прем'єр-міністр та віце-прем'єр-міністри здійснюють координацію роботи відповідних груп міністерств та відповідають за реалізацію визначених напрямів державної політики. Міністри очолюють відповідні міністерства та несуть персональну відповідальність за реалізацію державної політики у дорученій їм сфері. Такий персоналізований підхід до відповідальності є важливим елементом підзвітності уряду, оскільки дозволяє чітко визначити коло осіб, відповідальних за конкретні рішення та їх наслідки [13, с. 187].

Порядок формування Кабінету Міністрів включає кілька послідовних етапів, кожен із яких має власне правове регулювання. Першим кроком є

призначення Прем'єр-міністра – Верховна Рада призначає його за поданням Президента, як правило, з числа кандидатів, запропонованих коаліцією депутатських фракцій. Після призначення Прем'єр-міністр формує склад уряду, подаючи Президенту пропозиції щодо кандидатур на посади інших членів Кабінету Міністрів, яких Верховна Рада призначає за поданням Прем'єр-міністра. Цей порядок формування поєднує елементи парламентаризму та президенціалізму, відображаючи змішаний характер конституційного устрою України та забезпечуючи представництво різних політичних сил у виконавчій владі [14, с. 47].

Особливої уваги заслуговує правова регламентація засідань Кабінету Міністрів як основної форми організації його роботи. Засідання уряду є правомочним за умови присутності не менше двох третин від його конституційного складу. Рішення приймаються шляхом голосування і вважаються прийнятими, якщо за них проголосувала більшість від конституційного складу Кабінету Міністрів. Принцип відкритості засідань є важливою засадою урядової діяльності, однак у виняткових випадках може бути прийнято рішення про проведення закритого засідання. Процедура підготовки питань до засідань передбачає їх попередній розгляд на нарадах у Прем'єр-міністра або відповідного віце-прем'єр-міністра, що забезпечує якісну підготовку урядових рішень та уникнення прийняття непідготовлених або суперечливих актів [15, с. 29].

Секретаріат Кабінету Міністрів України є постійно діючим допоміжним органом уряду, що забезпечує організаційне, аналітичне, правове та інформаційне забезпечення діяльності Кабінету Міністрів. Секретаріат організовує підготовку матеріалів до засідань уряду, здійснює контроль за виконанням рішень Кабінету Міністрів, забезпечує взаємодію між урядом та іншими органами державної влади. Роль Секретаріату є надзвичайно важливою з практичної точки зору, оскільки саме він забезпечує безперервність та злагодженість урядової діяльності. Від якості роботи Секретаріату значною мірою залежить своєчасність та обґрунтованість

урядових рішень, а також ступінь виконання раніше прийнятих актів Кабінету Міністрів [16].

Урядові комітети є важливим елементом внутрішньої організаційної структури Кабінету Міністрів. Вони утворюються для попереднього розгляду та узгодження позицій членів уряду щодо питань, що виносяться на розгляд Кабінету Міністрів. Урядові комітети очолюються відповідними віцепрем'єр-міністрами, до їх складу входять міністри відповідно до напрямів їхньої діяльності. Такий механізм забезпечує колегіальне обговорення складних питань ще до їх виходу на рівень засідання Кабінету Міністрів, що суттєво підвищує якість прийнятих рішень та дозволяє виявити і усунути можливі суперечності між позиціями різних міністерств. Система урядових комітетів є важливим інструментом координації галузевої політики та забезпечення її внутрішньої узгодженості [17, с. 11].

Отже, структура, порядок формування та організація роботи Кабінету Міністрів України являють собою складну та багаторівневу систему, що забезпечує колегіальний характер урядової діяльності, персоналізовану відповідальність членів уряду та ефективну координацію між різними складовими виконавчої влади. Правова регламентація цих аспектів є необхідною умовою прозорості та передбачуваності діяльності уряду як ключового інституту державного управління.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

3.1. Актуальні проблеми функціонування Кабінету Міністрів України

Функціонування Кабінету Міністрів України в сучасних умовах пов'язане з цілою низкою системних проблем, що суттєво впливають на якість державного управління та здатність уряду ефективно реагувати на виклики, з якими стикається українська держава. Ці проблеми мають як об'єктивний характер, зумовлений складністю та суперечливістю соціально-економічних і політичних процесів, так і суб'єктивний – пов'язаний із недосконалістю організаційних механізмів, браком інституційної спроможності та недостатнім рівнем координації між органами державної влади. Комплексне дослідження цих проблем є необхідною передумовою для вироблення обґрунтованих підходів до їх подолання та забезпечення належного функціонування виконавчої влади.

Однією з найгостріших проблем, що позначається на діяльності Кабінету Міністрів України, є проблема інституційної спроможності уряду. Під інституційною спроможністю розуміється здатність органу державної влади ефективно реалізовувати покладені на нього функції та повноваження за наявних організаційних, кадрових та ресурсних умов. В Україні ця проблема набуває особливої гостроти в контексті тривалого збройного конфлікту, що суттєво ускладнює умови діяльності уряду та вимагає від нього надзвичайно оперативного реагування на нові виклики. Водночас успадковані від радянської доби адміністративні практики, надмірна бюрократизація управлінських процедур та недостатня адаптованість

структур уряду до сучасних вимог публічного управління негативно позначаються на якості та своєчасності урядових рішень [18, с. 61].

Проблема стабільності виконавчої влади є ще одним суттєвим викликом для ефективного функціонування Кабінету Міністрів України. Часті зміни складу уряду, що мали місце впродовж новітньої історії України, негативно позначалися на наступності державної політики та можливості реалізовувати довгострокові програми розвитку. Кожна нова команда уряду, як правило, прагнула переглянути пріоритети попередників, що призводило до непослідовності у проведенні реформ та зниження довіри суспільства до виконавчої влади. Нестабільність урядових коаліцій та складні процедури формування нового складу Кабінету Міністрів також негативно впливали на оперативність реагування держави на актуальні суспільні проблеми та своєчасність прийняття важливих управлінських рішень [19, с. 245].

Окремою проблемою у діяльності Кабінету Міністрів є питання оптимізації функцій органів виконавчої влади. Система центральних органів виконавчої влади в Україні характеризується надмірною розгалуженістю, дублюванням функцій окремих органів, нечіткістю розмежування компетенції між міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади. Ці структурні вади призводять до зниження якості координації діяльності органів виконавчої влади з боку Кабінету Міністрів, неефективного використання адміністративних ресурсів та сповільнення процедур прийняття управлінських рішень. Наявність великої кількості центральних органів виконавчої влади ускладнює здійснення ефективного контролю за їхньою діяльністю з боку уряду та перешкоджає формуванню єдиної виконавчої вертикалі [20, с. 2].

Проблема розмежування повноважень між Кабінетом Міністрів та Президентом України є конституційно-правовою за своєю природою та породжує практичні труднощі у щоденній управлінській діяльності. Конституційні норми про розподіл виконавчої влади між Президентом і урядом не завжди є чіткими і однозначними, що відкриває можливості для

конкуренції між цими інститутами за вплив на окремі сфери державної політики. Особливо рельєфно ця проблема виявляється у питаннях зовнішньої та безпекової політики, де конституційні повноваження Президента та Кабінету Міністрів частково перетинаються. В умовах збройного конфлікту ця проблема набуває ще більшої гостроти, оскільки від чіткості розподілу повноважень між вищими органами державної влади залежить оперативність та ефективність управлінського реагування на безпекові виклики [21, с. 14].

Корупція та недостатній рівень прозорості у діяльності органів виконавчої влади залишаються серйозними викликами для нормального функціонування Кабінету Міністрів. Попри запровадження низки антикорупційних механізмів та електронного декларування, корупційні практики в системі виконавчої влади зберігаються і негативно впливають як на якість управлінських рішень, так і на суспільну довіру до державних інститутів. Проблема прозорості безпосередньо пов'язана з питанням публічності урядової діяльності – доступністю для суспільства інформації про процеси підготовки та прийняття рішень у Кабінеті Міністрів. Забезпечення реальної, а не декларативної прозорості у цій сфері є важливою умовою підвищення рівня суспільної легітимності виконавчої влади та формування культури відповідального публічного управління.

Таким чином, актуальні проблеми функціонування Кабінету Міністрів України є системними за характером і охоплюють конституційно-правову, організаційну та функціональну сфери. Їх вирішення потребує комплексного підходу, що поєднує конституційно-правові реформи, організаційні перетворення у системі виконавчої влади та вироблення нової управлінської культури, орієнтованої на відповідальність, прозорість та орієнтацію на суспільні інтереси.

3.2. Напрями вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України

Вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України є одним із ключових завдань державного розвитку, особливо в умовах євроінтеграційного курсу країни та необхідності відновлення після збройного конфлікту. Реформування урядової діяльності передбачає системні зміни у правовому регулюванні, організаційних механізмах та управлінських практиках, що в сукупності покликані забезпечити відповідність Кабінету Міністрів вимогам сучасного демократичного урядування та стандартам Європейського Союзу. Усвідомлення потреби у реформуванні виконавчої влади в Україні є загальновизнаним фактом, однак питання конкретних напрямів і механізмів цього реформування залишається предметом активного обговорення як у практичній, так і в теоретичній площині.

Одним із пріоритетних напрямів вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів є розвиток правового забезпечення адміністративної реформи та цифровізації публічного управління. Запровадження цифрових технологій у діяльність уряду відкриває широкі можливості для оптимізації управлінських процедур, забезпечення прозорості урядових рішень та підвищення якості взаємодії між органами виконавчої влади. Цифровізація публічного управління передбачає не лише технічне переоснащення, але й суттєву зміну організаційних процедур, що вимагає відповідного правового регулювання. Адаптація законодавства до потреб цифрового урядування є важливою умовою ефективної реалізації цього напрямку реформ, оскільки саме правова база визначає можливості та межі застосування цифрових інструментів у публічному управлінні [22, с. 271].

Відновлення України після збройного конфлікту формує нові вимоги до діяльності Кабінету Міністрів і відкриває можливості для структурних реформ. Повоєнне відновлення потребує від уряду розробки та реалізації комплексних програм відбудови зруйнованої інфраструктури, економічної реінтеграції постраждалих регіонів, соціальної реабілітації осіб, що зазнали впливу збройного конфлікту. Водночас цей процес є можливістю для

запровадження нових підходів до державного управління, заснованих на кращих практиках демократичного урядування та орієнтованих на результат. Використання потенціалу міжнародної технічної та фінансової допомоги потребує від Кабінету Міністрів відповідного інституційного та процедурного забезпечення, здатного забезпечити ефективне освоєння та цільове використання зовнішніх ресурсів [23, с. 13].

Вдосконалення нормативно-правового та аналітичного забезпечення діяльності Кабінету Міністрів є важливим напрямом реформування урядової роботи. Якість управлінських рішень безпосередньо залежить від якості аналітичного забезпечення процесу їх підготовки – від повноти та достовірності інформації, на підставі якої ці рішення приймаються, від точності прогнозування наслідків запропонованих заходів, від ступеня врахування альтернативних сценаріїв. Розбудова системи аналітичних підрозділів у структурі Кабінету Міністрів та підвищення якості підготовки аналітичних матеріалів є важливою умовою переходу від реактивного до стратегічного управління. Крім того, вдосконалення нормативно-правового регулювання діяльності уряду дозволить усунути прогалини та суперечності в законодавстві, що ускладнюють практичну діяльність Кабінету Міністрів [24, с. 95].

Розвиток управлінської спроможності органів виконавчої влади є системним завданням, що охоплює широке коло організаційних, кадрових та процедурних аспектів. Управлінська спроможність визначається як здатність органів виконавчої влади ефективно виконувати покладені на них функції за умов наявних ресурсів та у відповідь на актуальні суспільні потреби. Розвиток цієї спроможності передбачає інвестиції у кадровий потенціал державної служби, розбудову систем моніторингу та оцінювання ефективності урядових програм, удосконалення механізмів міжвідомчої координації та поширення практик доказового урядування. Підготовка кваліфікованих управлінців, здатних працювати в умовах невизначеності та

зростаючої складності суспільних проблем, є одним із ключових пріоритетів інституційного розвитку виконавчої влади [25, с. 93].

Євроінтеграційний курс України формує важливий зовнішній орієнтир для вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів. Приведення стандартів урядування до вимог Європейського Союзу передбачає адаптацію законодавства, реформування процедур прийняття рішень, впровадження практик оцінювання регуляторного впливу, забезпечення прозорості у відносинах із громадянським суспільством та бізнесом. Виконання зобов'язань у рамках процесу вступу до ЄС вимагає від уряду системної роботи з імплементації *acquis communautaire* та забезпечення належного рівня інституційної готовності до членства в Євросоюзі. Цей процес охоплює не лише правову гармонізацію, але й глибоке реформування системи публічного управління, орієнтоване на стандарти якісного урядування, визначені Копенгагенськими критеріями та іншими документами ЄС.

Отже, напрями вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України охоплюють широкий спектр правових, організаційних та управлінських перетворень, спрямованих на забезпечення відповідності уряду сучасним вимогам ефективного, прозорого та відповідального публічного управління. Реалізація цих напрямів потребує системного підходу, політичної волі та належного ресурсного забезпечення, а їх успішне втілення є необхідною умовою для становлення України як повноцінної демократичної держави та повноправного члена Європейського Союзу.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади можна зробити такі висновки:

1. Кабінет Міністрів України є колегіальним органом виконавчої влади загальної компетенції, що діє на постійній основі та займає верхівкове становище у системі органів виконавчої влади. Його правова природа визначається поєднанням ознак вищого органу виконавчої влади та суб'єкта публічного управління, а місце в системі органів державної влади детерміноване принципом поділу влади та конституційними нормами про взаємовідносини між гілками влади. Подвійний характер підпорядкування уряду – Президенту і Верховній Раді – відображає особливості змішаної республіканської форми правління в Україні.

2. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України є комплексною правовою категорією, що охоплює нормативно закріплені характеристики щодо його місця в державному механізмі, порядку формування, складу, компетенції та відповідальності. Він формується на підставі Конституції України та Закону України «Про Кабінет Міністрів України» і відображає баланс між самостійністю уряду як вищого органу виконавчої влади та його підзвітністю парламенту й Президенту. Порядок формування Кабінету Міністрів поєднує елементи парламентаризму та президенціалізму, що є характерною рисою конституційного устрою України.

3. Повноваження Кабінету Міністрів України охоплюють усі ключові сфери державного управління – економічну, соціальну, бюджетну,

нормотворчу та координаційну. Їх системоутворюючою ознакою є загальний характер компетенції уряду, що відрізняє Кабінет Міністрів від інших органів виконавчої влади із спеціальною компетенцією. Бюджетні та координаційні повноваження уряду відіграють особливо важливу роль у забезпеченні єдності виконавчої влади та реалізації пріоритетів державної політики.

4. Структура Кабінету Міністрів включає Прем'єр-міністра, Першого віце-прем'єр-міністра, віце-прем'єр-міністрів та міністрів, а його діяльність організовується через засідання, урядові комітети та Секретаріат. Колегіальний порядок прийняття рішень, персоналізована відповідальність членів уряду та система урядових комітетів забезпечують якість управлінських рішень та узгодженість державної політики. Секретаріат Кабінету Міністрів відіграє важливу роль в організаційному та аналітичному забезпеченні урядової діяльності.

5. Актуальними проблемами функціонування Кабінету Міністрів України є недостатня інституційна спроможність уряду, нестабільність виконавчої влади внаслідок частих змін урядових коаліцій, дублювання функцій між органами виконавчої влади, неврегульованість розмежування повноважень між Кабінетом Міністрів та Президентом, а також недостатній рівень прозорості та антикорупційної стійкості в системі виконавчої влади. Ці проблеми мають системний характер і потребують комплексного підходу до їх вирішення.

6. Основними напрямками вдосконалення діяльності Кабінету Міністрів України є розвиток правового забезпечення адміністративної реформи та цифровізації публічного управління, реформування уряду в контексті повоєнного відновлення країни, вдосконалення нормативно-правового та аналітичного забезпечення урядових рішень, розвиток управлінської спроможності органів виконавчої влади та приведення стандартів урядування у відповідність до вимог Європейського Союзу. Реалізація цих напрямів є необхідною умовою становлення України як повноцінної демократичної держави та повноправного члена ЄС.

Дослідження показало, що ефективне функціонування Кабінету Міністрів України потребує системних правових та організаційних перетворень, спрямованих на забезпечення відповідності уряду сучасним стандартам демократичного урядування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Наливайко Л. Р. Державний лад України: теоретико-правова модель : монографія. Харків : Право, 2009. 598 с.
2. Авер'янов В. Б. Кабінет Міністрів України. Енциклопедія сучасної України : у 30 т. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2001–2020. 219 с.
3. Скаун О. Ф. Теорія держави і права : підручник. Харків : Консум, 2001. 656 с.
4. Совгиря О. Структура конституційно-правового статусу Кабінету Міністрів України: теоретико-методологічні аспекти. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2012. № 4 (12). С. 105–115.
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 18.04.2026).
6. Совгиря О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
7. Берназюк І. М. Конституційно-правовий статус та механізми реалізації стратегічних (програмних) актів : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.02. Ужгород, 2017. 528 с.
8. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів в умовах реалізації конституційної реформи. *Актуальні проблеми національного законодавства*. 2008. № 11. С. 34–37.

9. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 № 794-VII : станом на 30.08.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text> (дата звернення: 18.04.2026).
10. Глагович М. В., Діденко Н. Г. Повноваження Кабінету Міністрів України, функції та відповідальність. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 7. С. 91–95.
11. Бакумов О. С. Кабінет Міністрів України в системі юридичної відповідальності держави. *Право.ua*. 2022. № 4. С. 200–206.
12. Пономаренко М. В. Програма діяльності Кабінету Міністрів України: правова природа та проблеми реалізації. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2012. № 4 (59), ч. 2. С. 140–145.
13. Марчук М. І., Бакумов О. С. Правовий статус Кабінету Міністрів України в системі державної влади. Харків : ХНУВС, 2020. 300 с.
14. Томкіна О. О. Акти Кабінету Міністрів України: теоретичні засади видання та реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2005. 203 с.
15. Томкіна О. О. Принцип гласності процедури прийняття правових актів Кабінету Міністрів України. *Право України*. 2004. № 9. С. 29–30.
16. Берназюк І. М. Програма діяльності Кабінету Міністрів України: поняття, сутність та значення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 4. С. 26–28.
17. Осауленко С. В. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2010. 19 с.
18. Кононенко Н. Інституційна спроможність українських урядів: проблеми ефективності та легітимності. *Політичні дослідження*. 2024. № 2(8). С. 53–72.
19. Авер'янов В. Виконавча влада в Україні та її правове регулювання. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. № 2. С. 238–253.

20. Кульчій І. О. Оптимізація функцій органів виконавчої влади в контексті реформування системи державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 8. С. 1–3.

21. Копиленко О. Л. Деякі питання правової модернізації публічного управління та адміністрування в Україні. Законодавчі аспекти модернізації публічного управління та адміністрування в Україні / Заг. ред. О. Л. Копиленка, В. Є. Воротіна; Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Вид-во «Людмила», 2020. (Сер.: Законодавчі аспекти державного управління та місцевого самоврядування. – Вип. 4). С. 12–16.

22. Чалабієва М. Р. Правове забезпечення адміністративної реформи та цифровізації публічного управління в умовах євроінтеграції України. *Правове забезпечення трансформації діяльності органів публічної влади для відновлення України : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції*, м. Київ, 25 червня 2024 р. Одеса : Видавництво «Юридика», 2024. С. 270–273.

23. Гайду С. В. Післявоєнне відновлення України: реформи та ініціативи формування державної політики. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 9–20.

24. Рябцев Г. Л. Удосконалення нормативно-правового та аналітичного забезпечення реформування державної політики в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 22. С. 93–97.

25. Ярмистий М. Напрями наукових досліджень та нормативно-правових актів з питань управлінської спроможності органів виконавчої влади. *Society and Security*. 2024. № 2–3 (3). С. 91–97.